

Stichting Pensioenfonds Recreatie

CRISISPLAN 2017

1. “Inleiding”

1.1 Achtergrond en aanleiding

Stichting Pensioenfonds Recreatie heeft een financieel crisisplan opgesteld. Een financieel crisisplan is een beschrijving van maatregelen die een bestuur van een pensioenfonds op korte termijn effectief inzet, indien in korte tijd de actuele dekkingsgraad zich zeer snel beweegt richting kritieke waarden, waardoor het realiseren van de doelstelling van het pensioenfonds in gevaar komt. Het financieel crisisplan is als bijlage opgenomen in de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Een crisis is een acute noodsituatie waarbij het functioneren van het pensioenstelsel ernstig verstoord raakt. Daarnaast kan het ook betrekking hebben op een periode van stagnatie die zich over langere tijd uitstrekt. Deze laatste situatie wordt in dit crisisplan niet besproken, hoewel elementen uit dit crisisplan (te denken valt aan aspecten van evenwichtige belangenbehartiging) ook in die situaties toepasbaar zijn.

Hoewel ze ook tot crisissituaties kunnen leiden, blijven onderstaande situaties buiten de reikwijdte van dit crisisplan:

- pandemie, inclusief oorlog of terroristische aanval van gelijke omvang;
- continuïteit van de uitvoering;
- juridische claims met forse financiële impact en imagooverlies;
- draagvlakvermindering door bijvoorbeeld (gedeeltelijke) uittreding van grote werkgevers;
- langlevensrisico: versnelling van de toename van de levensverwachting.

1.2 Elementen van een crisisplan

In dit crisisplan wordt ingegaan op de volgende elementen:

- Wanneer is er naar de mening van het pensioenfonds sprake van een crisis?
- Bij welke ondergrens qua actuele dekkinggraad kan het fonds nog herstellen zonder korten?
- Welke maatregelen heeft het pensioenfonds ter beschikking in geval van een crisis?
- Hoe realistisch is de inzet van deze maatregelen?
- Wat is het verwachte financiële effect van de inzet van deze maatregelen?
- Hoe is bij deze maatregelen rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging?
- Op welke wijze wordt er met belanghebbenden gecommuniceerd en wanneer?
- Hoe is het besluitvormingsproces vormgegeven?
- Op welke wijze wordt het crisisplan jaarlijks getoetst?

2. Crisisplan van Stichting Pensioenfonds Recreatie

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de genoemde elementen van een crisisplan, om zo te komen tot een crisisplan voor door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Recreatie (SPR). Dit crisisplan is opnieuw vastgesteld in de bestuursvergadering van 14 maart 2017.

2.1 Wanneer is er sprake van een crisis?

Het pensioenfonds is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds en voert de pensioenregeling uit voor de bedrijfstakken verblijfsrecreatie en zweminrichting. Het pensioenfonds heeft ten doel werknemers en gewezen werknemers, alsmede hun nabestaanden te beschermen tegen financiële gevolgen van ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. De pensioenregeling kent met name een regeling voor ouderdomspensioenen.

De kredietcrisis gevolgd door de eurocrisis, in combinatie met de fors toegenomen levensverwachting en de aanhoudende lage rente, hebben de pensioensector laten zien dat het Nederlandse pensioenstelsel kwetsbaar is. Dat heeft het bestuur gesterkt in de overtuiging dat zowel nominale pensioenen als koopkrachtbehoud geen vanzelfsprekendheden meer zijn.

In dit crisisplan wordt een crisis gedefinieerd als een acute noodsituatie waarbij het pensioenfonds naar verwachting de pensioenen moet korten. Dit kan het geval zijn als het pensioenfonds in een dekkings- of reservetekort zit en niet binnen de wettelijke termijnen daaruit kan komen.

2.2 Bij welke ondergrens qua actuele dekkingsgraad kan het fonds nog herstellen zonder korten?

Voor een reservetekort geldt een wettelijk hersteltermijn van tien jaar. Als SPR niet binnen tien jaar naar verwachting uit dit tekort komt, moeten de komende tien jaar jaarlijks de pensioenen worden verlaagd, zodanig dat het fonds naar verwachting na tien jaar wel uit reservetekort is. De korting in het eerste jaar is onvoorwaardelijk. De korting vanaf het tweede jaar is voorwaardelijk. Indien de financiële positie verbetert, kan de korting in het tweede jaar worden verminderd c.q. zelfs achterwege blijven. Als de financiële positie verslechtert, dan kan de korting hoger uitvallen. Vanaf het tweede jaar geldt overigens weer een hersteltermijn van tien jaar. Het vereist eigen vermogen van het fonds bedraagt 14,6% per 31 december 2016. Er is dus een reservetekort bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 114,6%.

Bij een dekkingstekort dat langjarig aanhoudt kan ook sprake zijn van een korting. Dit is het geval als op zes achtereenvolgende meetmomenten (lees: vijf volledige jaren) op basis van de beleidsdekkingsgraad sprake is van een dekkingstekort. Tevens moet ook op basis van de actuele dekkingsgraad na vijf jaar sprake zijn van een dekkingstekort. Een korting op grond van een dekkingstekort is onvoorwaardelijk en zal ineens worden toegepast voor zover deze kleiner of gelijk is aan 5,0%. Bij een benodigde korting van hoger dan 5,0% zal deze evenredig over een zo kort mogelijke periode worden gespreid, zodanig dat de maximale jaarlijkse korting 5,0% is. Als de korting 25,0% of meer bedraagt, wordt deze over een periode van maximaal 5 jaar gespreid. Het minimum vereist eigen vermogen van het fonds bedraagt circa 4,2%. Er is dus een dekkingstekort bij een beleidsdekkingsgraad van lager dan 104,2%.

De herstelkracht van het pensioenfonds is ongeveer 2-2,5% per jaar (zie bijlage). Dit kan worden bereikt indien geen toeslagen worden toegekend. In geval van een dekkingstekort worden conform

de leidraad geen toeslagen verleend, zodat binnen tien jaar de actuele dekkingsgraad met circa 23% toeneemt. Dit betekent dat als de actuele dekkingsgraad lager is dan 92% het aannemelijk wordt dat een korting nodig is om tijdig uit herstel te komen op basis van de te bereiken vereiste dekkingsgraad na tien jaar.

De daadwerkelijke herstelkracht is ook afhankelijk van de hoogte van de rente, de vorm van de rentetermijnstructuur en het verwacht rendement op het vermogen. De daadwerkelijke kritieke grens wordt daarom jaarlijks getoetst.

Daarnaast geldt dat het pensioenfonds eind 2020 uit dekkingstekort moet zijn op basis van de maatregel minimaal vereist eigen vermogen. Als het fonds niet op een meetmoment voor 2020 of per eind 2020 uit dekkingstekort is, zal een onvoorwaardelijke korting moeten doorgevoerd om de minimaal vereiste dekkingsgraad te bereiken.

2.3 Welke maatregelen heeft het pensioenfonds ter beschikking in geval van een crisis?

Zoals bovenstaand vermeld is, mag bij een lagere actuele dekkingsgraad dan 92% normaliter niet worden verwacht, dat het pensioenfonds kan herstellen uit de situatie van reservetekort zonder nadere maatregelen te nemen.

Uiteraard is het van groot belang om te voorkomen dat het pensioenfonds in een crisissituatie terecht komt. Daarom wordt periodiek via ALM studies getoetst of premiebeleid, toeslagbeleid en beleggingsbeleid nog voldoende robuust zijn vormgegeven. Hierbij wordt het beleid getoetst binnen verschillende economische hoofdsenario's en worden ook varianten van toeslagbeleid en beleggingsbeleid nader onderzocht.

Uit de laatste ALM studie bleek dat het pensioenfonds met het huidige beleid de nominale pensioenaanspraken en ingegane pensioenrechten in voldoende mate kan uitkeren. Het streven om met zo veel mogelijk zekerheid (meerjarig bezien) in voldoende mate toeslagen toe te kunnen kennen, is niet eenvoudig realiseerbaar. De haalbaarheidstoets en de ALM-studie hebben laten zien dat daarvoor in de toekomst naar verwachting te weinig toeslagen worden toegekend.

Om de nominale aanspraken zoveel als mogelijk veilig te stellen, wordt het renterisico dynamisch afgedekt volgens een rentestafel en het valutarisico voor USD voor 75% afgedekt door het pensioenfonds. Maar mocht het pensioenfonds toch in een crisissituatie terecht komen, dan heeft het pensioenfonds in beginsele de volgende maatregelen ter beschikking (in volgorde van prioriteit):

1. Besluiten tot (pensioen)verbetering terugdraaien indien dit nog mogelijk is.
2. Het achterwege laten van de toekenning van voorwaardelijke toeslagen.
3. Het aanpassen van of ingrijpen in het beleggingsbeleid.
4. Het verhogen van de premie en/of versoberen van de pensioenregeling.
5. Het korten van rechten.

Uiteraard is ook een combinatie van maatregelen mogelijk.

2.4 Hoe realistisch is de inzet van deze maatregelen?

Besluiten die het bestuur heeft genomen die hebben geleid tot (pensioen)verbetering (bijvoorbeeld toeslagen of premiekorting) die nog teruggedraaid kunnen worden, worden in een crisissituatie het eerst ingetrokken. Dit ter voorkoming van een verdere verslechtering van de actuele

dekkingsgraad. In hoeverre deze maatregel realistisch is, is afhankelijk van de aard van de besluiten op dat moment.

Het toeslagbeleid houdt al rekening met het achterwege laten van voorwaardelijke toeslagen bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%. Deze maatregel is dus realistisch.

Het verhogen van de premie of verlagen van de opbouw behoort ook tot de mogelijkheden. Een eventuele verhoging is echter wel beperkt en levert bovendien een beperkte bijdrage aan herstel. Het fonds evalueert periodiek de gehanteerde premiemethodiek.

Het korten van de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane pensioenrechten is een realistische maatregel. Deze maatregel is in algemene zin als noodmaatregel door het pensioenfonds in artikel 47 van het pensioenreglement 2017 en in de abtn opgenomen.

In het FTK worden sinds 2016 twee gronden onderscheiden op basis waarvan een korting moet worden doorgevoerd.

1. Voorwaardelijke kortingen ingeval van onvoldoende herstelkracht

Als uit (de actualisatie van) het herstelplan blijkt dat de beleidsdekkingsgraad niet binnen de voorgeschreven herstelperiode boven de vereiste dekkingsgraad komt, moet een korting worden doorgevoerd. Anders dan onder het oude FTK moet de eerste van een reeks voorwaardelijke kortingen altijd worden doorgevoerd. De overige aangekondigde kortingen zijn voorwaardelijk van aard. Een jaar later wordt op basis van de dan geldende marktsituatie een nieuw herstelplan opgesteld met wederom een looptijd van tien jaar.

2. Onvoorwaardelijke kortingen ingeval van een 'dekkingstekort' op zes achtereenvolgende evaluatiemomenten

Als 1) de beleidsdekkingsgraad zes evaluatiemomenten achtereenvolgens op de meetmomenten onder het MVEV ligt én 2) de actuele dekkingsgraad op het laatste van die meetmomenten ook onder het MVEV ligt, dan moet het fonds korten, zodanig dat de actuele vermogenspositie gelijk wordt aan het MVEV. Deze korting mag (evenredig) worden gespreid over de looptijd, maar alle kortingen zijn onvoorwaardelijk.

Bij het ontstaan van een situatie dat het fonds een korting zou moeten doorvoeren op grond van bovenstaande situaties, neemt het fonds in acht dat een korting een ultieme maatregel is. Als een korting op basis van onvoldoende herstelkracht nodig is, zal het bestuur nadrukkelijk afwegen of een korting evenwichtig is. Hierbij zal het bestuur onder meer rekening houden met te hanteren verwachte rendementen, impact van wel of niet korten op de financiële positie, communicatie naar deelnemers en uitvoeringskosten.

Een crisis (acute noodsituatie) leent zich er meestal niet voor om drastische maatregelen op het beleggingsbeleid te nemen. Bovendien voert het pensioenfonds een passief beleggingsbeleid. Het bestuur houdt zich daarom ook in crisissituaties aan haar lange termijn strategisch beleggingsbeleid. Dit betekent ook dat zij zal besluiten om te rebalancen als door heftige koersbewegingen de feitelijke mix buiten de vastgestelde bandbreedtes valt.

2.5 Wat is het verwachte financiële effect van de inzet van deze maatregelen?

Door het achterwege laten van de voorwaardelijke toeslagen wordt in een situatie van dekkings- en reservetekort optimaal geprofiteerd van de autonome herstelkracht van de actuele dekkingsgraad uit premies en overrendement. Verwacht mag worden dat deze herstelkracht uit premies en overrendement gelijk is aan ca. 2-2,5%-punt per jaar. Zie het sjabloon in de bijlage.

2.6 Hoe is bij deze maatregelen rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging?

Het achterwege laten van de voorwaardelijke toeslagen bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% is opgenomen als regulier beleid in de abtn. De opgebouwde pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en ingegane pensioenrechten worden jaarlijks op gelijke wijze met voorwaardelijke toeslagen verhoogd. Er is dus sprake van evenwichtige belangenafweging als het achterwege laten van voorwaardelijke toeslagen eveneens op gelijke wijze geschiedt voor wat betreft alle groepen (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Het verhogen van de premie van werkgevers en van de deelnemers ligt niet voor de hand en zou naar de mening van het pensioenfonds leiden tot een onevenwichtige belangenafweging.

Deelnemers zouden dan bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% geconfronteerd worden met het achterwege blijven van de voorwaardelijke toeslagen en met een premieverhoging. Deelnemers zouden op die manier meer dan evenredig bijdragen aan het herstel van de actuele dekkingsgraad. Bovendien is de premie kostendekkend.

De noodmaatregel verlaagt de pensioenen voor alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden in beginsel in gelijke mate. Er is bij de toepassing van de noodmaatregel naar de mening van het pensioenfonds sprake van evenwichtige belangenafweging.

Naar de mening van het bestuur van het pensioenfonds is het gegeven de aard en de opzet van de pensioenregeling daarom dan ook niet nodig om bij het toepassen van de noodmaatregel in beginsel onderscheid te maken naar deelnemers, gewezen deelnemers of pensioengerechtigden, dan wel naar leeftijdscohorten. Er kunnen echter situaties voorkomen die het bestuur doen besluiten om af te wijken van dit principe. Bijvoorbeeld als een specifieke groep recentelijk al meer heeft bijgedragen aan het herstel c.q. als de korting een specifieke groep disproportioneel raakt.

2.7 Op welke wijze wordt er met belanghebbenden gecommuniceerd en wanneer?

Jaarlijks worden de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden schriftelijk door het pensioenfonds tijdig geïnformeerd over het bestuursbesluit inzake de toeslagverlening per 1 januari van het volgende jaar.

Op de website van het pensioenfonds staan formele documenten van het pensioenfonds, zoals statuten, pensioenreglement, (kerncijfers) jaarverslagen en de abtn. Deze formele documenten zijn voor iedere bezoeker aan de website te vinden, te raadplegen en af te drukken.

Het pensioenfonds informeert werkgevers, de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden regelmatig via haar website over actuele ontwikkelingen, waaronder de actuele dekkingsgraad. Op de website van het fonds worden alle deelnemers geïnformeerd over de kans op en omvang van indexatie en de kans op korten op middellange termijn.

Dat opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane pensioenrechten in uiterste instantie kunnen worden gekort, is opgenomen in artikel 47 van het pensioenreglement. Daarin staat ook dat het pensioenfonds de betrokkenen schriftelijk informeert over een dergelijke korting.

Het bestuur van het pensioenfonds zal het Verantwoordingsorgaan, de Raad van Toezicht en DNB tijdig en uitgebreid informeren. Voorts zal in deze situatie tijdige en uitgebreide communicatie en toelichting plaatsvinden naar werkgevers, deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden via de website en/of brieven.

Het mediaprotocol is als volgt:

- Het dagelijks bestuur, aangevuld met twee bestuursleden, fungeert als crisisteam. Dit team coördineert de voorlichting.

- Eén persoon, de voorzitter, staat de pers te woord. Hierna te noemen: de persvoorlichter.
Attentiepunten:
 - De pers zal altijd proberen meer mensen aan het woord te laten (ook overige bestuursleden). Alle bestuursleden verwijzen door naar de persvoorlichter. Alleen de persvoorlichter geeft informatie.
 - De concepttekst van een interview/persbericht altijd vooraf door het crisisteam laten lezen voordat deze gepubliceerd wordt.

2.8 Hoe is het besluitvormingsproces vormgegeven?

Het dagelijks beleid van het pensioenfonds wordt bepaald door het bestuur. Besluiten kunnen in een vergadering door het bestuur worden genomen bij gewone meerderheid van uitgebrachte stemmen. Hierbij dienen minimaal twee werkgevers- en twee werknemersbestuursleden aanwezig te zijn.

Indien het dagelijks bestuur dit wenselijk acht, kunnen besluiten schriftelijk aan het bestuur worden gevraagd mits door geen enkel lid van het bestuur bezwaar wordt gemaakt.

Voor acute noodsituaties is een snellere procedure wenselijk. Kenmerken van die procedure zijn:

- In een acute noodsituatie (ter beoordeling van) kan het dagelijks bestuur zo snel als mogelijk een vergadering bijeenroepen
- Doelstelling van die vergadering is om vast te stellen of sprake is van een acute noodsituatie en om een volgende vergadering in te plannen en voorbereidingen daarvoor te treffen om tot vervolgstappen te kunnen komen.

Het bestuur is echter van mening dat in overige situaties de huidige (statutaire) bepalingen adequaat zijn.

Het dagelijks bestuur heeft regelmatig (buiten de reguliere bestuursvergaderingen om) overleg. Ze hebben echter geen mandaat om het dagelijks beleid van het pensioenfonds te bepalen. In een crisissituatie kan in voorkomend geval het dagelijks bestuur, aangevuld met twee bestuursleden, als crisisteam optreden.

Voorafgaand aan de toepassing van de noodmaatregel zal het bestuur van het pensioenfonds het voorgenomen besluit aan het Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht voor advies (indien van toepassing) voorleggen.

2.9 Op welke wijze wordt het crisisplan jaarlijks getoetst?

Het crisisplan van het pensioenfonds is feitelijk al opgenomen in de abtn in de vorm van de leidraad voor het toeslagbeleid en de noodmaatregel. De abtn wordt periodiek door het pensioenfonds geëvalueerd en zo nodig aangepast. Ook worden premiebeleid, toeslagbeleid en beleggingsbeleid periodiek getoetst aan de hand van ALM studies. Voorts heeft het pensioenfonds als beleid afgesproken om jaarlijks een financiële vooruitberekening te maken, zoals in de bijlage is opgenomen. De jaarlijkse toetsing van het crisisplan zal bij deze evaluatie worden meegenomen. Tenslotte zal de effectiviteit van het crisisplan worden beoordeeld, nadat zich een crisis heeft voorgedaan en het crisisplan ten uitvoer is gebracht.

3.0 Pijngrens

Het fonds heeft de risicohouding bepaald aan de hand van een aantal mogelijke economische scenario's. Op basis van de uitkomsten van de scenarioanalyse beoordeelt het bestuur of de portefeuillesamenstelling past binnen de risicohouding. Accepteert het bestuur een mogelijk grote korting in het geval van een verslechtering van de situatie, om zo de mogelijkheid te behouden om

te kunnen profiteren van een economisch herstel? Of reduceert het fonds deze risico's, waarmee eveneens het opwaarts potentieel wordt beperkt. De pijngrens heeft een signaleringsfunctie om het beleggingsbeleid aan te passen. Een crisissituatie kan leiden tot het doorbreken van de pijngrens.

Het bestuur heeft in 2016 de risicohouding en hoogte van de pijngrens besproken. Besloten is de hoogte van de pijngrens vast te stellen op basis van de huidige, feitelijke aandelenallocatie. Hieruit volgt in het recessie-scenario een korting van 27% in 2021. De pijngrens is op een korting van 27% vastgesteld.

Nadere toelichting op de vaststelling van pijngrens en een beschrijving van de scenario-analyse is opgenomen in de notitie "Hoogte kortingspercentage als pijngrens" van Cardano van 1 november 2016

4.0 Bijlage - ontwikkeling dekkingsgraad in crisis

Sinds eind 2015 heeft het pensioenfonds een dekkingstekort. Dat betekent dat het pensioenfonds op z'n vroegst een onvoorwaardelijke korting moet doorvoeren in 2021, op basis van de dekkingsgraden per eind 2020. Een korting moet worden doorgevoerd als op het zesde meetmoment zowel de beleidsdekkingsgraad als de actuele dekkingsgraad onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt.

Onderstaand volgt een overzicht van de ontwikkeling van beleidsdekkingsgraad vanaf het minimum niveau waarbij het pensioenfonds toch tijdig uit reservetekort geraakt. Omgekeerd betekent dit dat als de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds aan het einde van 2017 onder de 92% blijft, het pensioenfonds onder de gekozen uitgangspunten niet tijdig uit reservetekort komt. Op basis van de actualisatie van het herstelplan per eind 2017 zal dan een jaarlijkse korting worden vastgesteld, waarvan de eerste onvoorwaardelijk wordt doorgevoerd.

Dekkingsgraadsjabloon kritieke DG

Jaar	Feitelijke DG primo	Δ dekkingsgraad (oorzaken voor mutaties van de feitelijke dekkingsgraad)						Feitelijke DG ultimo	BeleidsDG DG ultimo	Vereist vermogen (strategisch)	Parameters		
		Premie M1	Uitkering M2	Indexatie/korting M3	RTS M4	Overrendement M5	Overig M6				Premie	Indexatie actieven / inactieven	Meetkundig beleggingsrendement
	%	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	%	%	%	%	%	%
2017	91,6	0,0	-0,1	0,0	0,0	2,7	0,0	94,2	93,0	114,6	19,6	0,00	2,7
2018	94,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	2,7	-0,1	96,7	95,6	114,6	19,6	0,00	2,8
2019	96,7	-0,1	0,0	0,0	0,0	2,8	-0,1	99,3	98,1	114,6	19,6	0,00	2,8
2020	99,3	-0,1	0,0	0,0	0,0	2,7	-0,1	101,8	100,6	114,6	19,6	0,00	3,0
2021	101,8	-0,2	0,0	0,0	0,0	2,7	0,0	104,3	103,1	114,6	19,6	0,00	3,1
2022	104,3	-0,2	0,0	0,0	0,0	2,7	-0,1	106,7	105,6	114,6	19,6	0,00	3,3
2023	106,7	-0,2	0,1	0,0	0,0	2,6	-0,2	109,0	107,9	114,6	19,6	0,00	3,5
2024	109,0	-0,3	0,1	0,0	0,0	2,5	-0,1	111,2	110,2	114,6	19,6	0,00	3,7
2025	111,2	-0,3	0,1	0,0	0,0	2,5	-0,1	113,4	112,4	114,6	19,6	0,00	3,8
2026	113,4	-0,4	0,2	0,0	0,0	2,5	-0,1	115,6	114,6	114,6	19,6	0,00	3,9

Bovenstaand sjabloon is gebaseerd op de rentestand en economische verwachtingen per 31 december 2016.